

לימוד היומי דקהילתנו

יום	יום להודש	יום	ליקוטי מוה"ר	ליקוטי הלכות	משנה ברורה	חיי מוה"ר	שולחן ערוך
שבת	כ"ט	מח:	קכא	חורה	סג-סד	ח' ט'	
א	ל'	מט:	קכב	עט:	סה-סו	י י"א	
ב	א'	מט:	קכג	פ:	סז-סח	י"ב י"ג	
ג	ב'	נ:	קכד	פ:	סט-ע	י"ד ט"ו	
ד	ג'	נ:	קכה	פא:	עא-עב	ט"ז א'	
ה	ד'	נא:	קכו	פא:	עג-עד	א' ב'	
ו	ה'	נא:	קכז	חורה	עה-עו	ג' א'	

בקר בני אהרן

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

395 | פרשת תולדות | כ"ט חשוון תשפ"ה

דבר המערכת

מאות בני קהילתנו בתוך כלל חסידי ברסלב בארה"ק הלכו השבוע דוויים וסחופים אחר מיטתו של האי חסיד ועינו, נפש נקי וצדיק, רבי שמעון ישראל שפירא זצ"ל, מזקני חשוני אנ"ש ומישישי הדרה, אשר היווה דוגמה חיה בכל תהלוכותיו למקורב אמיתי לצדיק. כל מהותו היתה שפלות וענוה, התמדת התורה, ושפיכת לב בעבודת התפילה כבן המתחטא לפני אביו שבשמים, יראת חטא בושרת, ושמירת הפה והעיניים באופן מופלג ביותר, זיכוי הרבים בכל צעד ושעל והארת פנים לכל אדם, חסד בגופו ובממונו בכל לב, ויחד עם זאת משפיל עצמו גופו ונפשו לשמש את הצדיק ובית המדרש הנקרא על שמו באופן הכי פשוט ונאמן.

זכתה קהילתנו שרבי שמעון זצ"ל עמד לצידה תדיר, תמך בה במכתבי חיזוק בכל המצבים בכל לב ונפש, ובהופעתו בחדווה לפאר מעמדי קודש לכבודה של תורה ושאר כינוסים, ובהשמעת דברי חיזוק שיצאו מלב טהור וכבשו את הלבבות.

פטירתו הינה אבידה עצומה לכלל אנ"ש חסידי ברסלב ולכל היהדות החרדית הנאבקת על קיומה מול גזירות השמד בכל שטחי החיים. רבי שמעון זצ"ל יצא כחלוץ לפני המחנה בכל מערכות הדת בארה"ק בהשמעת דברי חיזוק והתעוררות שנאמרו מתוך לב קרוע ומורתח, בכייתו הנוראות בכל עת אשר התפלל ונשא דברים במערכות קודש אלו המיסו לבבות, ועתה אבדנו את אחד מעיקרי נושאי כל המלחמה, אוי נא לנו.

בעל הנחמות ינחמנו בתוך שאר כל אבלי ציון, וזכותו הגדולה תגן עלינו להעיתר במרום לביטול כל הגזירות הקשות והמרות, ולהארת רוחו של משיח בלבבות בני ישראל, לקרבה לאלוקי אמת באמת, ולהחיש את הגאולה השלימה מהרה.

העורכים

הַפְּכֶת מִסְפְּדֵי לְמַחֲזֵל לִי

רבי נתן ממשיך שם ומאיר עינינו ביסודות אלו מתוך האמור בפרשתנו על מכירת הבכורה של עשיו תמורת נזיד עדשים: הבכורה - שעניינה עבודת המקדש בהקרבת הקרבנות - מהותה שמחה, [ראה שם, נפילת אפי' ד-ח, ועוד]. יעקב אבינו היה חפץ לקנות את עבודת הקרבנות ולעבוד את ה' בשמחה שהיא עיקר הכל, לעומתו עשיו ביזה את הבכורה והעבודה, לפי שכל מהותו דבוקה בעצבות.

המכירה התבצעה באמצעות נזיד עדשים, אותה בישל יעקב בעת סעודת הבראה אחר פטירתו של אברהם אבינו שמת באותו יום. מה עניינם של עדשים לסעודות אבליים? - אומרים חז"ל (בר"ר סג-ד): "מה עדשה זו עשויה כגלגל, כך העולם עשוי כגלגל, עדשה זו יש בה אבל ויש בה שמחה". יעקב אבינו עסק באותה עת לנחם את אביו מאבלותו, הוא תיקן את העצבות והאיר את הנחמה גם בתוך האבל הגדול בהסתלקותו של אברהם אבינו, לזכור שמצוה עלינו להתנחם ולשחמך את עצמנו מתוך אמונה וידיעה שהמיתה היא 'גלגל החוזר בעולם', כלומר, שיש עתיד של תחיית המתים, ועל כן כל המוות הוא חלק ממהלך נפלא של בירור וזיכרון הנשמה ותיקונה ולא מציאות של כליון ואבדון שמחייב עצבות ח"ו.

וכלשונו שם: "כי יעקב עסק אז בסעודת הבראה לאביו לנחמו מאבלותו, ועיקר הנחמה הוא בבחינת 'הפכת מספדי למחול לִי, שצריכים להפוך היגיון ואנחה לשמחה. ועל כן בישל אז עדשים שבהם מנחמים האבלים, כי העדשים יש בהם אבל ויש בהם שמחה כמו שאמרו חז"ל שהם מרמזים שגלגל הוא שחוזר בעולם שזה רמז על תחיית המתים שהוא עיקר הנחמה שמחמת זה המיתה הוא טוב מאד, כי כל השינויים הנפלאים והנוראים שה' יתברך מסבב עם הנשמות לגולגלים נפלאים ונוראים, הם בבחינת גלגל החזור, בבחינת ה' ממתים ומחיה, שכולם מוכרחים למות ולחזור ולחיות בתחיית המתים, ואז הכל יראו ויבינו פעולת ה' ונוראות עלילותיו שעבר בזה העולם בכל הסיבות והגלגולים של כל אחד. וזה מרמז עדשים שמנחמים בהם האבל, לרמז שהוא גלגל החוזר ועתיד לחזור ולחיות בתחיית המתים, שזה עיקר הנחמה, ועל ידי זה הכל נתהפך לשמחה".

סעודת הבראה זו היתה אם כן חלק מהמלחמה בעשיו שבאותו יום "כפר בתחיית המתים" (ב"ב טז), ונמשך אל העצבות, מה שגרם לו להביט על המוות שהוא כליון ואבדון, ואף על עצמו אמר "הנני הולך למות", כי אין בחייו שום תקוה ושמחה.

ולעומתו, יעקב האיר את הנחמה ואת השמחה התמידית. ודוקא אז, כשעסק להאיר את השמחה גם בתוך האבלות הגדולה ולהפוך אותה גם כן לתקות נחמה ושמחה, הוא ביקש לקנות ולכבד את הבכורה ועבודת הקרבנות שכל מהותה היא השמחה, כי זה עיקר קדושת יעקב להפוך הכל לשמחה מבלי לתת לעצבות לשלוט בשום פנים אופן.

הבה נייחל גם אנו ונאמר 'מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו', להרחיק כל עצבות ולהפוך כל מספד לנחמה ותקוה, לטוב לנו לנצח.

הוא לא רוצה להתנחם, המכה שנחתה עליו בהסתלקותו בדמי ימיו של קרובו וידידו ורעו הטוב שברה אותו לגמרי, כל דברי הניחומים והחיזוק עברו ליד אזניו מבלי שירצה לקלטם. הם לא מבינים את שברי הגדול, אינם יורדים לסוף לבי המרוסק, אני לא יכול לשמוע כל הדיבורים הללו!

יעקב ועשיו הינם שרשי היצר הטוב והיצר הרע שבאדם (ראה ליקוטי מוה"ר ח"א א'). היצר הטוב מסית לטוב, הוא רוצה שיהא טוב לאדם בעולם הזה וטוב לעולם הבא. והיצר הרע מסית לרע, כל מהותו רע, 'דק רע כל היום' ח"ו. כל היוצא מבית ממכרו של רע זה, חזקתו שהוא סם המוות שבעצמותו רע, ותולדותיו רע חלילה. ולעומת זה, כל הבא מאוצרו של יצר הטוב, בודאי שהוא טוב בעצם, וברור שהוא גם יצימי טוב בזה ובבא.

רבינו הקדוש (שם, קפט) לימד אותנו: "צריך לזהר מאד מעצבות ועצלות, כי עיקר נשיית הנחש הוא עצבות ועצלות". זהו עיקר כוחו והתחלת ארסו של הנחש הקדמוני, הפיל את האדם בעצבות. ועל כן, גם אם אנו לא יודעים עדיין למה ואיך זה מזיק כל כך, עלינו לברוח ממידה זו כבורח מפני נחש ארסי, כי חזקתו של זה להמית ולכלות חלילה. וכפי שרבי נתן מוסיף (ליקוטי הלכות הודאה ג, ד): "עיקר כל הגלויות שעיקרם גלות הנפש כידוע, הוא העצבות שמתגבר בכל פעם על נפש הישראלי. ובפרט כל זמן שלא נזדכך עדיין והוא חותר לשוב ונעשה עמו מה שנעשה, שמתגרה בו הבעל דבר מאד, ועיקר התגרותו הוא בענין העצבות. וצריך כל אחד לחפש ולבקש כל מיני עצות לשחמך את עצמו בכל מה דאפשר".

עיקר נקודת גלות הנפש - הכוללת את כל התאוות והמידות הרעות, את כל הנפילות והמכשולות, את כל הרפיון בסור מרע ועשה טוב, ואת כל ההשתקעות בשקרי העולם הזה - היא במה שהיצר מפיל עצבות על האדם. כאשר אז, הוא לא מחשיב ומייקר את אמונתו וקדושת היותו בר ישראל ואת יקרת המצות שהוא עושה. ובפרט מי שכבר ניסה ונכשל ובה לשוב בתשובה, שעיקר נפילותיו על ידי שהיצר ממעט מערך התאמצות לנסות לשוב ומפילו בעצבות על השאר, ומאכזר הדלת פתוחה לכל מיני משיית חלילה.

זו היתה פנימיות המלחמה בין יעקב ועשיו, אשר חלק הימנה מנבוא בפרשתנו. יעקב האיר את אור השמחה וההתחזקות, ועשיו החשיך בעצבות את כל המאורעות שנעשו סביבו ובכך היווה את שורש הרע שבעולם. וכך מאיר את עינינו רבי נתן (שם, אות יח): "זוה בחינת כל המלחמה שהיה בין יעקב ועשיו, כי עיקר השמחה הוא קדושת יעקב בחינת 'גל יעקב בשמח ישראל'. ועשיו הוא אדם שממנו כל הגלויות, עיקר התגברותו הוא על ידי עצבות, בבחינת 'זהה כאשר תריד ופרקת עולו', תריד דייקא לשון יללה ועצבות, אז ופרקת עולו".

חיל ורעדה צריכים לאחוז בנו. מלחמתו העקובה של היצר אינה בהמשכת האדם לקנאה תאוה וכבוד, כל אלו הם כבר תוצאות, המלחמה נטושה סביב השמחה או העצבות, שהם המכריעים לכאן או לכאן.

פניני אור

אמרות טהורות מרביה"ק ותלמידיו

קששאל פעם אָחד מאנ"ש אַת רבנו שְׁיַפְרֵשׁ לוּ דָּבָר בְּסִפְרֵי לְקוּטֵי מוֹהֲרָנוּ, לֹא עָנָהוּ רַבְּנוּ כְּלוּם, רַק אָמַר לוֹ: "יְכוּל הַנֶּהָר לְקַמֵּט אֶת סִפְרֵי כְּפִי רְצוֹנָךְ (לומר בו פירושים כְּלָבָר) אוֹלָם אֵל תִּפְגַּע בְּסַעֲרֵךְ קֶטַן שֶׁבְשֻׁלְחָן עֲרוּרָה!" "קַעֲנֵסְךָ קְנִיִּיטְשֵׁן מִיּוֹן סִפֵּר וְיוֹ אַזְיוֹ דּוֹ ווִילְקֵסְט אָבֵעֵר זְאֵלְסְט נִישֵׁט טִשְׁעִפֵּעֵן קִיין סַעֲרֵי קֶטַן פּוֹן שְׁלָחוּ עֲרוּרָה!" (שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע

הדל"נ 4:00 - נין החמה 6:16 - מוזיק"ש 8:06
צאת השבת 5:15 - צאה"ש לר"ת 5:52

הרע מתבטל ממילא!

ויאמר ה' לה שני גוים כבטנך ושני לאמים ממעריך
יפרדו ולאם מלאם יאמץ

ופירש רש"י: "ולאום מלאום יאמץ - לא ישוו בגדולה,
כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר 'אמלאה החרבה', לא
נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים" (רש"י).

ואכן, זהו כלל גדול בעבודת ה': "כשזה קם זה נופל",
וכשהאדם מגביר את כח הקדושה, נחלש ומתבטל
ממילא כח הטומאה.

וכך מסופר בחיי מוהר"ן:

"פעם אחת דיבר רבי גרשון מטירהאויזע עם רבינו
ז"ל וקבל לפניו מאד על אשר צר לו בעבודת השם. ענה
רבינו ז"ל ואמר: אתה עשה טוב ועסוק בעבודתו באמת,
וכשתעסוק ותתמיד בעבודתו יתברך אזי הטוב יישאר
והרע ממילא יתבטל - דוא טוא אין יודישקייט, גוטס
וועט בלייבן און שלעכטץ וועט ממילא אראפ פאלן" (חיי
מוהר"ן, תמוז).

עצה פשוטה איך למאוס בתאוות העולם הזה!

ויאמר ה' לה שני גוים כבטנך ושני לאמים ממעריך
יפרדו ולאם מלאם יאמץ

ופירש רש"י: "ולאום מלאום יאמץ - לא ישוו בגדולה,
כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר 'אמלאה החרבה', לא
נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים" (רש"י).

על דרך אותו כלל ש"כשזה קם זה נופל", עלינו לדעת
שכשהאדם זוכה לטעום את הטעם האמיתי של מתיקות
התורה, נחלש ומתבטל ממילא כל משיכת תאוות והנאות
העולם הזה.

וכך איתא בליקוטי מוהר"ן:

**"אם יתדבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק,
תמה אני איך אפשר אחר כך לסבול ולחפוזי חיי העולם
הזה?!** זהו (אבות פרק ד) 'כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו
מן העולם'. והבן היטב" (ליקוטי מוהר"ן, תצק).

וכך כותב החסיד הנלהב, רבי יעקב תפלינסקי זצ"ל,
במכתב לחברו:

"לפני שולחי את האגרת ראתי בליקוטי מוהר"ן ח"א
סימן קנ"ז, וזלה"ק: אם יתדבק עצמו לדברי התורה
היוצאים מהצדיק, תמה אני איך אפשר אח"כ לסבול
ולחפוזי היי העוה"ז זהו כל הנהנה מדברי תורה נוטל
חייו מן העולם, עכ"ל.

**ידידי, מה אומר לך, יש לנו עצה נפלאה מאוד איך למאוס
בכל תאוות העוה"ז והבליו - בפשיטות גמור לקחת את
ספר ליקוטי מוהר"ן וללמוד תורה אחר תורה, ולהכניס
את התורה בפנימיות הלב, ולילך עם התורה הזאת. הלא
זה ידוע אצל אנ"ש שרבינו ז"ל ציוה לילך עם תורתו,
ממילא נזכה שנמאס את כל תשוקת העוה"ז והבליו"**
(שארית יעקב, מכתב יח).

אשפילה בדרך תמים

שאלה:

בספרי רבינו מבואר הרבה שעיקר היהדות הוא "תמימות
ופשיטות", ורבינו משבח מאד את מידת התמימות
והפשיטות בכמה וכמה תורות ושיחות. ורציתי לשאול,
הרי לכאורה תמימות קרובה לטפשות, שהרי אין לו שכל
וחכמה, וא"כ מה מעלתה הגדולה?

תשובה:

רבינו הקדוש כבר דאג להכחיש את טעותך. ובסיפורי
מעשיות, מעשה מחכם ותם, כאשר רבינו מזכיר לראשונה
את ה"תם", הוא רואה לנכון להגדיר ולהבהיר: "לא שהיה
טיפש!" (סיפורי מעשיות, מעשה ט).

"אלא שהיה לו שכל פשוט ונמוך". כשכוונת רבינו ב"שכל
פשוט ונמוך", לא לשכל רדוד וטיפשי, אלא: שכל ישר בלי
התחכמויות. ו"פשוט" מלשון ישרות, בלי פיתולים וסיבוכים,
וכלשון המשנה לכנות שופר ישר ולא כפוף: "פשוט" (מסכת
ר"ה, פרק ג משנה ג).

וכפי שמובן בשפת האידש, בה סיפר רבינו את הסיפור:
"ניט ער איז גיווען א נאר, נאר זיין שכל איז גיווען פראסט
אן חכמות". כשהתרגום הישיר הוא: "לא שהיה טיפש, אלא
ששכלו היה פשוט בלי חכמות". גם בהמשך הסיפור מתואר
התם כאחד שמתנהג "באמת וישר, מחמת שאינו יודע חכמות
והמצאות".

רבי גדליה קעניג זצ"ל אף מוסיף וכותב: "שעל כן קורא רבינו
ז"ל להשכל פשוט ונמוך, כי הוא פשוט ונמוך לגבי התמימות
הגבוה ממנו בהרבה! שהוא התכלית הנרצה, ואין החכמה
והשכל אלא אמצעי להכיר ולהשיג חכמת התמימות בתכלית
השלימות" (שערי צדיק, חלק ב, מכתב ג).

ללמדך: 'תם' נקי מ'חכמות והמצאות', אך אינו 'טיפש' כלל
וכלל. והראיה הגדולה ביותר לכך היא, שגם לאחר שהתם
מגיע למדרגת חכמות של ה'חכם', והפך להיות חכם מופלג
"אף על פי כן לא השתמש כלל בחכמתו, רק נהג בתמימותו
כבראשונה. והנהיג את המדינה בתמימות באמת ובישר,
ועוולה לא נמצא בו... והוטב בעיני המלך זאת ביותר ויותר,
ואמר: אני רואה שהאדם חכם כזה, ואעפ"כ הוא מתנהג בתמימות
כזה! וייתב בעיני המלך מאד מאד, ומינה המלך אותו שיהיה
מיניסטר על כל המיניסטריש". כך שבהכרח, אין בתמימות
שמץ של טיפשות. והיא מסוגלת להתחבר עם החכמות, בלי
שום סתירה כלל.

גם בשיחותיו, כאשר מלמד אותנו רבינו על חובת התמימות,
הוא מדיש שאין מדובר ב"טפשות", כשהוא אף מזכיר
ש"אסור" להיות שוטה בשם התמימות... זה לשונו: "חכמות
אינם כלום, רק תמימות ופשיטות. גם בתמימות אסור להיות
שוטה! אבל אף על פי כן חכמות אין צריכים כלל" (שיחות הר"ן, נא).

מחד "חכמות אין צריכים כלל", אך מאידך "אסור להיות
שוטה". שכן, ה'תמימות' אין לה דבר עם ה'טיפשות'.

לא זו בלבד שאינם חברותא, אלא הם אף שני הפכים גמורים...
"כי הטיפשות והתמימות האמתית הם שני הפכים, כי טיפשות
זה בחינת חסרון הדעת, ותמימות זה עיקר שלימות החכמה
והשכל והדעת דקדושה. ולא לחינם הכתוב משבח ואומר
'אשרי תמימי דרך', וחס ושלוש שהכתוב משבח 'תמימות'
שהיא בבחינת 'טיפשות' חס ושלוש" (שערי צדיק, חלק ד, מכתב
ט). ואכן, בתורה הראשונה בליקוטי מוהר"ן, מפרש רבינו את
הפסוק "אשרי תמימי דרך": "תמימי דרך בחינת 'יעקב איש
תם', שהוא בחינת השכל!" (ליקוטי מוהר"ן, א).

ה'חכמה' היא גם עיקר כוחו של האדם במלחמת היצר, שכן
"טובה חכמה מכלי קרב" (קהלת ט, יח) ועל ידה ניתן ללחום את
מלחמות ה' ביצר הרע. "וכשהחכמה בקיומה ובשלימותה,
אזי הוא בבחינת 'חד על בין תרין', שיכול ללחום מלחמות ה',
בבחינת טובה חכמה מכלי קרב" (ליקוטי מוהר"ן, נח).

שכן, כבר לימדונו חכמינו ז"ל, שבעבודת השם צריך האדם
לא רק להיות 'חכם' אלא אף 'ערום'... וכמו שאמרנו בגמרא:
"מרגלא בפומיה דאביי: לעולם יהא אדם ערום ביראה" (ברכות
יז ע"א). ופירש רש"י: ערום ביראה - להערים בכל מיני ערמה
ליראת בורא" (רש"י, שם).

ולכן, גם יעקב, סמל התמימות, "יעקב איש תם" - בבואו
להתמודד עם עשיו, קיים בנפשו "עם נבר תתברר ועם עיקש
תתפלת" והתנהג איתו בחכמה ומרמה. וכפי שאמר יצחק
לעשיו בנו: "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" (בראשית כז, לה).
ופירש רש"י: "במרמה - בחכמה" (רש"י, שם).

כך גם בבואו לבית לבן הארמי והרמאי, סיפר לרחל "כי אָחי
אָבִיךָ הוא וְכִי בֶן רִבְקָה הוא" (בראשית כט, יב), כשכוונתו לרמז:
"אם לרמאות הוא בא, גם אני אחי ברמאות. ואם אדם כשר
הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה" (רש"י, שם).

ו'מעשה אבות סימן לבנים', שההתמודדות נגד היצר
הערמומי, חייבת להיות בחכמה וערמה. שכן, הבעל דבר "הוא
הגנב הראשון, ראש לכל הגנבים והרמאים שבעולם, כי הוא
מתנהג עם רוב בני אדם בדרך גנבה, בערמה ורמאות נפלא,
בכמה וכמה מיני דרכים שונים, שהוא מרמה את האדם וגונב
דעתו בכל עת עד שרוצה לתפסו במכירתו רחמנא ליצלן,
כנודע ונראה בחוש" (ליקוטי הלכות, גניבה ג, ה). וכדי להינצל
ממנו, חייבים גם אנו להתנהג בחכמה גדולה.

ג.ב.

אי"ה בשבוע הבעל"ט ניכנס לבאר מעט יותר מהי התמימות
האמיתית, ומדוע לא זו בלבד שאינה חוסר חכמה אלא היא
היא עיקר החכמה.

פנינים מאירים וחידושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע
מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת תולדות

ארבעים בגימטריא חכמה בינה דעת הרומז
על קישור זיווג המידות, והיינו 'בקחתו את
רבקה' רומז לקבלת עול מלכות שמים, כי
רבקה במילואו ר"ש ב"ת קו"ף ה"ה גימטריא
שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. (ארוך עדות)

רבקה במילואו נימטריא שמע ישראל וכי'
ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את
רבקה (בראשית כה, כ). כי צדיק המקבל עליו
עול מלכות שמים בשלימות הוא יודע לזווג
המידות זו בזו, וזהו שאומר ויהי יצחק בן

ע"ה כל התורה כולה, והרי לא היו לו בגדי
חושן ואפוד, ולא אכל מצה וכיוצא. אלא
שקיים אותה בבחינת ההעלם דהיינו כמו
שהיא למעלה בלתי הלבשה. (ספר תורה אור
מגלת אסתר)
נחלי בינה אדר ענף יב המגילה לא יבטל לעולם את פא

אברהם אבינו קיים התורה כמו שהיא
למעלה בלי הלבשה
עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור
משמתי מצותי חקותי ותורתי (בראשית כו,
ה). אמרו רז"ל (יומא ב, כ) קיים אברהם אבינו

כללי ברכות באמצע הסעודה

השבוע למדנו בשולחן ערוך (סימן קעז ס"א) כי דברים הבאים מחמת הסעודה נפטרים בברכה ראשונה שלהם מברכת 'המוציא' של הפת, ובברכה אחרונה שלהם מברכת המזון, ואין צריכים ברכה לפניהם ולאחריהם. ודברים הבאים שלא מחמת הסעודה צריכים ברכה לפניהם ואינם נפטרים בברכת המוציא, ואין צריכים ברכה לאחריהם ונפטרים בברכת המזון. ומקור הדברים הוא בגמרא ברכות (מ"א):

ומבואר בפוסקים שיש ששה סוגי מאכלים שנאכלים בתוך הסעודה, והם: א. מאכל הבא ללפת, ב. הבא למזון ולהשביע, ג. הבא לקינוח, ה. הבא מחמת צמאון האכילה, ד. הבא לעורר תאות המאכל, ו. הבא לעכל.

ללפת

לשון השולחן ערוך (שם) הוא: "דברים הבאים מחמת הסעודה - היינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת".

ללפת את הפת יש בזה כוונה מיוחדת, דאילו כל סוגי הסלטים למיניהם, כמו טחינה חריף וכדומה שטובלים בהם את הפת, בוודאי הם נפטרים בברכת הפת כדון עיקר וטפל, שמברך על העיקר ופותר את הטפל. אבל כאן יש חידוש, שגם מאכלים שאין טובלים בהם את הלחם, ויש להם טעם טוב, ואפשר לאכלם גם לבד בלי לחם, כמו בורסק עם רוטב, ביצים, גבינה, וכדומה, גם הם נחשבים כטפלים ללפת אפילו אם אין נאכלים ביחד עם הלחם, ונחשבים ככאים מחמת הסעודה, כיון שדרך כלל אוכלים עמהם לחם (עי' זאת הברכה בירורים יג בבבאור שיטת רש"י). ובזמנינו נכלל בזה כל סוגי סלטי ירקות וכל סוגי המעדנים, באדי יוגורטים ודומיהם, שהדרך באופן כללי לאכלם ביחד עם לחם (עי' משנ"ב סק"ה ואחרונים).

והנה הפוסקים כללו גם בשר ודגים בכלל דברים המלפתים את הפת. ואכן לגבי דגים מצוי גם בזמנינו הרבה פעמים שאוכלים עמהם לחם, ובאים בשעת אכילת הלחם, ולכן הם נחשבים ככאים ללפת את הפת. אבל בשר אין אוכלים בזמנינו אף פעם לחם עם בשר ולא בשעת אכילת בשר, וזה נאכל יותר על השובע לאחר אכילת הלחם, שאז מגישים את המנה העיקרית של בשר. אמנם אף על פי כן, כיון שהדרך לאכלם בסעודת לחם תיכף אחר הלחם, הרי זה נקרא שבא מחמת הפת, ונפטר בברכת הפת שהוא ראש לכל הסעודה (כמבואר ברא"ש פ"ה ס"ה כו כ"ט).

והוא הדין כל מיני תבשילים שנאכלים כחלק מעיקר הסעודה, נפטרים בברכת המוציא וברכת המזון, כפי שכתוב במשנה (שם מב.) "בירך על הפת פטר את הפרפרת", וכל מעשה קדירה לה בכלל פרפרת. והטעם, שהפת פותר כל מה שנחשב מעיקר הסעודה, וכל התבשילים שבאים למזון נחשבים כחלק מהסעודה, כי הפת הוא

הראש לסעודה וכל התבשילים נגררים אחריו, ולכן: מרק ירקות, מנה עיקרית, ארבעס ובובעס, כולם נפטרים בברכת הפת. ואפילו פירות שמתבשל עם בשר, או מרק פירות שנאכל כחלק מתבשילים שבסעודה, נפטרים בברכת הפת.

להשביע

הביאור הלכה (ד"ה ללפת ומשנ"ב סק"א) מביא בשם הראשונים כי כל דבר שבא למזון ולהשביע, נפטר בברכת הפת, הגם שאינו בא ללפת ואינו תבשיל. ומטעם זה, מי שאוכל דייסא בתוך הסעודה, אף שהדייסא אינה קשורה כל כך לסדר הסעודה, שהיא מין מאכל שנאכל בפני עצמו שלא בשעת הסעודה, וגם בשעת הסעודה אינו נאכל אף פעם עם לחם, מכל מקום כיון שבא למזון ולהשביע וקעת הוא אוכלו בשעת הסעודה להשביע, הרי זה נחשב כחלק מהסעודה ונפטר בברכת הפת.

ולכן אין מברכים על קוגל בשעת הסעודה, כיון שבא להשביע. וכן מי שאוכל באמצע הסעודה פת הבא בכיסנין וכל מיני עוגות שברכתם בורא מיני מזונות, אם אוכלם באמצע הסעודה ומכוין לאכלם להשביע, נפטר לכל השיטות בברכת הפת (עי' בה"ל סי' קסח סי"ג ד"ה וירא). ומסיבה זו, מי שאוכל שקדי מרק באמצע הסעודה, גם בלי מרק, אין צריך ברכה לכל השיטות.

לקינוח

מאכלים מתוקים שנאכלים בסוף הסעודה לקינוח נקראים 'דברים הבאים שלא מחמת הסעודה', וצריכים לברך עליהם ברכה ראשונה, ואינם נפטרים בברכת המוציא, שאינם שייכים לעיקר הסעודה. ולכן מי שאוכל בסוף הסעודה גלידה ושוקולדים למיניהם, וופל, ביסלי, וכל מיני פירות ופיצוחים, צריך לברך עליהם ברכה ראשונה. אבל ברכה אחרונה אין צריך לברך, ונפטר בברכת המזון (שו"ע ומשנ"ב שם).

מנהג העולם לברך על קומפוט בסעודות שבת ויום טוב בסוף הסעודה מאחר שבא לקינוח סעודה, וכן הוא פשוט דעת המשנה ברורה (פסק"ד). אבל יש הרבה מגדולי הדורות שנהגו שלא לברך על קומפוט בסוף הסעודה, ותלמידי החפץ חיים העידו שבסוף ימיו חזר בו ואכל קומפוט בלי ברכה, וכן נהגו הגר"א קוטלר ז"ל (וזאת הברכה עמו 78) והרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע (ע"ת עקב תשס"ג) והרה"ק רבי יהודה הורוויץ ז"ע מדז'קוב. וכן אמר לי אא"ז בעל הקנה בושם ז"ל שהוא נוהג שלא לברך על קומפוט בשבת ויום טוב, ואילו בחול הוא אוכל רק עם פת. וכן מובא במעשה רב מהגר"א ז"ל (סי' 59) דדוקא בקינוח שאינו רגיל לבוא בסעודה צריכים לברך, אבל מי שרגיל לאכול תמיד מאכל זה בסעודה, אפילו אם כוונתו לקינוח, אין צריך לברך.

'תלמוד תורה' כנגד 'כיבוד אב ואם'

צריך להפסיד כל עיקר הלימוד שלו, חייב להפסיק בשביל כיבוד אב ואם.

אבל יש לדון בזה מצד מה שנפסק בשולחן ערוך (ט"ו) "מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה לא ישמע לו, דכבוד המקום עדיף מכבוד אביו, שגם אביו חייב בכבוד המקום". ואם כן יש לומר שאם אביו מתקשר אליו באמצע הלימוד, הרי זה כמי שאומר לו 'עבור על דברי תורה', שהפסיק ממשנתו מתחייב בנפשו, ואם כן אין לו לשמוע לאביו. וכן אם אביו מצוה לו לבטל סדר לימוד, הרי זה כמי שאומר לו 'עבור על דברי תורה', ואין לשמוע לו.

אמנם באמת נראה שהאיסור להפסיק ממשנתו הוא רק באופן שצורת הדברים מוכיח שמניח דברי אלקים חיים ועוסק בדברים אחרים, שבאופן זה הוא כמבזה דברי תורה, אבל מותר להפסיק לומר 'שלום' מפני הכבוד ומפני היראה ולחזור תיכף ללימוד, ולא גרע מברכות קריאת שמע (ארו"ח סי' סו ס"א) שמתור להפסיק משום

כך, ובמשנה ברורה (שם פסק"ד) הביא בשם הרשב"א דמותו לכתחילה לשאול בשלום הקורא קריאת שמע אף על פי שידוע שיצטרך להשיבו. ואף שלגבי תפילה כתבו הפוסקים שכיום מחמירים בזה, אמנם באמצע הלימוד לא מצינו חומרא כזאת, ואם כן האב שהתקשר לומר שלום או בשורה קצרה עשה כדון, וחייבים לענות לו. וכן לגבי לצאת לשמחה משפחתית, אם אין זה בצורה של הפסקה מלימוד, ויש בזה סדר והגיון, ולכתחילה מחליט ללימוד עד זמן התחלת השמחה, אין זה נקרא הפסקה ממשנתו, וחייבים בכיבוד אב ואם, אך אם ידוע על אביו ואמו שימחלו לו אין חיוב.

בפרשתינו מפרש רש"י (כח ט) שיעקב אבינו נטמן בבית עבר י"ד שנים ובשביל זכות התורה לא נענש על אותם שנים שנמנע מכיבוד אב. וכן מובא בגמרא מגילה (ט"ז): "גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותם שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש". וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (י"ד סי' רמ ס"ג).

והנה יש להסתפק בבחור או אברך שיושב ולומד בסדר לימוד, ואביו או אמו מתקשרים אליו באמצע הלימוד, האם חייב להרים הטלפון ולענות להם באמצע הסדר משום מצות כיבוד אב ואם, או דתלמוד תורה גדול ואין צריך לענות להם.

כמו כן יש להסתפק, במי שאביו או אמו מצווים אותו לבטל סדר לימוד כדי לבוא להשתתף בשמחה משפחתית, ואם ישתתף הן בשמחה יגרום נחת וכבוד לאביו, האם מחוייב לעשות כן משום מצות כיבוד אב ואם או לא. ולכאורה אם תלמוד תורה גדול, אינו חייב בכיבוד אב ואם.

אמנם הפתחי תשובה (שם פסק"ח) מביא בשם הפרי חדש שתלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם, רק במקרה שצריך לצאת ללימוד חוץ לעיר, ואם יישאר בתוך העיר לקיים כיבוד אב ואם לא יוכל ללימוד מאותו רבי, כמו שהיה אצל יעקב אבינו שהלך ללימוד תורה אצל שם ועבר מחוץ לעיר ולא היה שייך גם ללימוד וגם לכבד את אביו. אבל מי שאביו נמצא בעיר ויכול לעסוק בלימוד, צריך להפסיק ממשנתו משום מצות כיבוד אב ואם, שהרי בכל מצוה חייב אדם לבטל תלמוד תורה בשביל לקיים מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחר.

ולפי זה בנדון הנ"ל, מכיון שאינו

אבל רוב העולם נוהגים לברך על קומפוט גם בשבת ויום טוב, כפשטות הפוסקים, דכל דבר הבא לקינוח אינו נחשב כחלק מהסעודה. ויש שחששו ובירכו מקודם על פרי חי ובה היו פוטרים הקומפוט, וכן נהגו הרה"ק משינאווא ז"ע (זמירות לעטר פתורא) והגר"ז מבריסק ז"ל (זאה"ב עמ' 77) ובעל ערוגות הבושם (שו"ת קרן לדוד סי' מט).

לצמאון

נחלקו הפוסקים האם מי ששותה משקים לצמאון בשעת הסעודה צריך לברך עליהם, ולמעשה פסק הרמ"א (סי' קע"ז) שאין צריכים לברך על שתיה באמצע הסעודה, לפי שאין אכילה בלא שתיה, ונחשב שהמשקה בא מחמת הסעודה של הפת, ונפטר בברכת המוציא (עי' משנ"ב סק"ט ורבינו יונה ברכות כ"ט). וכן אם שותים לחיים באמצע הסעודה הרי זה נחשב כדבר הבא מחמת הסעודה, שכן הוא הדרך לשתות לחיים להפסיק בין דגים לבשר, והרי זה בא מחמת הסעודה (וכ"כ קובץ מבית לוי ח"ו ז' עמ' לא).

אך כתב הביאור הלכה (ד"ב והמנהג) שמי שיש לו יין, טוב לברך על היין בתוך הסעודה לפטור את שאר המשקים.

לעורר

יש מחלוקת באחרונים אם דבר שבא לעורר את תאוות המאכל נחשב כדבר הבא מחמת הסעודה או לא, ועל פי זה נחלקו הפוסקים אם מי ששותה משקה חריף באמצע הסעודה או שאוכל ירקות כבושים ומלוחים לפתוח תאוות המאכל צריך לברך עליו או לא; לדעת המגן אברהם כיון שדברים אלו באים לעורר תאוות המאכל הרי זה נחשב כבא מחמת הסעודה ואין צריך לברך, ולדעת המהרש"ל והלבוש אין זה נחשב כבא מחמת הסעודה וצריך לברך עליהם ברכה ראשונה. וכתב המשנה ברורה (סק"ל ט"ו) שמנהג העולם להקל ויש להם על מה לסמוך.

ומשמע מדברי הפוסקים שרק דברים חריפים ומלוחים שאוכלים בשעת הסעודה מועילים לעורר תאוות המאכל, אבל דברים מתוקים אינם מעוררים, אדרבה הם ממלאים

המשך בעמוד ד'

ועל לימוד הפוסקים הזקיר מאד ביותר מפל תלמודים... והוא תקון גדול מאד מאד... ואמר, שפלא איש ישראל מיהב ללמד בכל יום ויום פוסקים ולא יעבר.

אסיפת מרעים

ר' יצחק אייזיק (ה)

המשך מכתבי מוהרנ"ת במקומות שכתב והזכיר את תלמידו ר' יצחק אייזיק וממנו נקח לעבוד את ה'.

ובאחד המכתבים הוא כותב לבנו: "א' נצבים וילך תקצ"ז נעמרו... בני חביבי מכתבך קבלתי עתה, ואין מה להשיבו, בן אחותי ר' אייזיק נסע היום לביתו, ותראה להתראות פנים עמו אולי יספר לך מאשר נדבר בשבת העבר, כי תהילה לא-ל שמע כמה דיבורי אמת אשר לא שמעתם, עתה אולי תקבלו זה מזה כי יכול להיות על ידי שיספר לך יתעורר הוא גם כן" (סי' רמ"ח).

"דעתי ורצוני חזק מאוד שידברו עם כן דודי ר' אייזיק נ"י"

כמו כן, יש משמעות קצת, שר' יצחק אייזיק היה בעל השפעה והשכיל לעשות בפעולותיו. כי בעת שהי' המחלוקת על ר' יעקב מטולטשין (תלמיד מוהרנ"ת) אודות התקרבותו לדרכי רביז"ל, וכמה מאנ"ש יעצו לו' יעקב שישלח גט פיטורין לביתו, הרי שמוהרנ"ת דרך אחרת עמו, וכתב וז"ל: "ד' שמות תקצ"ב... על כן דעתי ורצוני חזק מאוד שידברו עם כן דודי ר' אייזיק נ"י שיעשה למעני ויכניס עצמו בשלום שהוא מצוה רבה" (סי' ט"ד).

הסתלקותו לחיי עולם הבא

בשנת תקצ"ח כתב מוהרנ"ת לבנו ששמע "שמועה לא טובה" מר' אייזיק ושאל אודותיו וז"ל: "גם תודיע לי מיד מכן אחותי הר' אייזיק אם הוא בחיים, כי שמעתי מרחוק שמועה לא טובה ואיני יודע האמת, וגם זה רמז והתעוררות גדול להתחזק בכל הנ"ל עד נזכה לתשובה של שבת (עיני ליקוי"מ ח"א סי' ע"ט) בשלימות מוהר" (סי' רמ"א).

ואכן נראה שהשמועה היתה נכונה, כי לכאורה נסתלק ר' יצחק אייזיק אז לחיי עולם הבא, כי עד אז נזכר הרבה ר' יצחק אייזיק במכתבי מוהרנ"ת ומני אז לא נזכר עוד אף פעם.

ת.נ.צ.ב.ה.

נערך ע"י הרח"ח רבי נחמי שווארץ שליט"א בעמ"ס "אוצרות עולם לתורתו".

בהפטרות "מחר חודש" מסופר שיהונתן בן שאול סיפר לאביו, שחברו, דוד המלך, נעדר עקב "זבח משפחה".

וכתב בספר החיים, שנחבר על ידי רבי חיים מפרידבורג, אחי של המהר"ל מפראג: "וכן היה המנהג אף מימים הקדמונים, להיות לכל משפחה ומשפחה יום מיוחד בשנה, שהיה להם למשתה ולשמחה, כמו שאמר דוד כי זבח משפחה לנו בעיר". והוסיף וכתב (חלק פרנסה וכלכלה פ"א):

"ומעתה אל תהא סעודת המרעים קלה בעיניך, בזמן שאין עמו שחוק וקלות ראש. ולא לחינם אמרו חכמינו ז"ל לענין הסעודה, שאם התחילו כבר, שאין מפסיקין אף לתפילה, כי גדולה לגימא שמקרבת את הרוחקים ומחזקת את האהבה שבין איש לרעהו", עכ"ל ספר החיים.

והנה ברור שההתאספות של החברים בשבת אחים גם יחד היא דבר גדול מאוד, כי כל אחד בהיותו יחיד לבד אי אפשר להתאחד [-זיך דערהאלטן] בשום אופן. כי אפילו משה רבינו ע"ה בשעה שפחד מקנאת המלאכים [ומוהרנ"ת כותב (עי' ע"ה) לתרופה סי' שד] שזה השרש לכל הקטרוגים שעוברים על האדם הבא לגשת אל הקודש [ואמרו 'מה לילוד אשה בינינו' והשיב: 'אני מתיירא שלא ישרפוני בהבל פיהם'. אמר לו 'אחוז בכסא כבודי' (שבת פח ע"ב)]. ומפרש רבינו (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' א), דהיינו שנתן לו השי"ת עצה לאחוז ולהתקשר בשרשי הנשמות, שהם בחי' כסא הכבוד 'אם כל ח'י, שעי"ז ה' ניצול מקנאת המלאכים כנ"ל עכ"ל. ומכאן מובן כמה חשוב להתאסף ולהתחזק בשיחת חברים לקבל דין מן דין.

ומוהרנ"ת סיפר שרבינו הקדוש צוה עליו לדבר עם בני אדם, ושאל מוהרנ"ת את רבינו: "איך ווייס אבער נישט וואס יענעם גייט אפ" [-והרי איני יודע מה עובר על הזולת]. השיבו רבינו: "דו דארפסט נישט וויסן" [-אינך צריך לדעת]. הוסיף מוהרנ"ת ושאל: "וואס העלף איך אים" [-מה אני עוזר לו]. השיב: וואס האט דאס צו דיר [-מה זה שייך לך]. ומסיים מוהרנ"ת: והבנתי כוונתו, שרצונו לומר: "דו פועלסט יא" [-אתה אכן כן פועל] (חי' מוהר"ן אות שכה).

וזה הוא אמנם אחד מיסודות עבודותיו של רבינו הבעש"ט הק', להתאסף, לדבר מהשי"ת, לדבר מאמונה, לדבר מעבודת

המשך מעמוד ג'

עם תחושה של שובע. ולכן מה שמצוי בזמנינו בסעודות חשובות שמכניס על השולחן מנת פירות וקוקטייל למיניהם כפתיחה בתחילת הסעודה אינו נחשב כבא לעורר תאוות המאכל, וצריכים לברך על זה ברכה ראשונה. ונראה שהסיבה שמגשים את הפירות היא, שיותר קל לפתוח את המעיים ולהמשיך את הלב לאכילה במאכלים קלים, ואחר כך אפשר לגשת למאכלים יותר כבדים, ולכן מגישים תחילה מנת פירות שזה יותר קל. ודבר זה אינו נחשב כבא לעורר תאוות המאכל, רק כבא להכין את הגוף לסעודה, והכנה לסעודה אינו נחשב כהסעודה עצמה, ולכן אינו בכלל דבר הבא מחמת הסעודה ואינו נפטר מברכה ראשונה (ועי' שיע"ש סקמ"ב ומשנ"ב סי' קעו סק"ב, דוק).

לעכל

דבר שבא בסוף הסעודה לעכל המזון, אינו נחשב כדבר הבא מחמת הסעודה וצריכים לברך עליו ברכה ראשונה. ועל פי זה דן המשנה ברורה (סי' קעד סק"ט) אם מי ששותה קפה או תה בסוף הסעודה צריך לברך, שמצד אחד יש לומר שזה חשוב כמשקה שבתוך הסעודה שאין מברכים עליו, ומצד שני יש לומר שזה נחשב כדבר הבא לעכל שמברכים עליו, ולמעשה כתב שנוכן לברך על מעט צוקער בנפרד ולכוין לפטור את הקפה.

<p>ברכת מזל טוב</p> <p>להרה"ח ה' נתנאל שיינפערטש שליט"א להל' ארויס בן הבה"ח נתן נ"ו עב"ג</p> <p>בהרה"ח ה' יהודה לייב בולמן שליט"א יה"ד שיבו לבנות בית נאמן בישראל ברך רביה"ח זיע"א</p>	<p>ברכת מזל טוב</p> <p>להרה"ח ה' שמואל גולדברג שליט"א להל' ארויס בן הבה"ח נתן נ"ו עב"ג</p> <p>בהרה"ח ה' אברהם שפירא שליט"א יה"ד שיבו לבנות בית נאמן בישראל ברך רביה"ח זיע"א</p>	<p>ברכת מזל טוב</p> <p>להרה"ח ה' שמואל גולדברג שליט"א להל' ארויס בן הבה"ח נתן נ"ו עב"ג</p> <p>בהרה"ח ה' אברהם שפירא שליט"א יה"ד שיבו לבנות בית נאמן בישראל ברך רביה"ח זיע"א</p>	<p>ברכת מזל טוב</p> <p>להרה"ח ה' שמואל גולדברג שליט"א להל' ארויס בן הבה"ח נתן נ"ו עב"ג</p> <p>בהרה"ח ה' אברהם שפירא שליט"א יה"ד שיבו לבנות בית נאמן בישראל ברך רביה"ח זיע"א</p>
---	--	--	--

מוסדות "קרן אור" בארה"ק

ע"ש רביה"ק מוהר"ן מברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

אנד חסיד מן הארץ

כל ראש לחי' וכל לבב דוי' על הסתלקותו של אי חסיד המתחסד עם קונו, נכש נקי וצדיק, לא פסיק ביומיה מגימיה, אע"ב כל לבב בעבודת התפילה וקידוש ומיהר עצמו בסילודין ובידאת חטא בוורת, מופלא ומיוחד בשמיות כיו ועיניו בקדושה יתירה, רב חסד ומרבה להיטיב, הצמער בכל לב בצער השנייה ובצערן של ישראל ויצא בלהב אש ובדמעות וותחות לעורר הלבבות נגד המתפוצצים בעם המחבלים ביום בית ה' צבקות, שפך נפשו ותחנונים כבן המתחמא לפני אביו שבשמים וזבך בכל יומי נפשו לבינו הקדוש מוהר"ן מברסלב ז"ע ומנחיל מתורתו לעדרים

ה"ה הרב החסיד רבי

שמעון ישראל שפירא

זצ"ל
מזקני חשובי אנ"ש ומישישי הדרה

אשר עמד בראש בית המדרש הגדול דהסידרי ברסלב מאה שנים יותר מיובל שנים.

אבל יחיד עשי' לך קהילתם הקדושה אשר זכתה לעמידתו ליימנו תדיר, ותען חיזוק את קהילתנו הן בכל עת בכל לב ונפש, ובהופעתו בחזרה לביאר מעשיו קודש לכבודו של תורה ושאר כיסוים, ובהשמעת דב"ר חיזוק שיצאו מלב סהור ובעור (לעבודת ה' אהה, כי במוהר"ן עתה חסרנו כל' ונפלא זה גדולה האבדה ואין לה תמורה.

בשל הנחמנות ויחמו יונחם בכפליים את כל בני משפחתו החשובה ואת כלל אנ"ש, ולא ישמע עוד שוד ושביר בבולגריה, ובנחמת ציון וירושלמה והתגלות מלכותו יתברך בקרבו נתחמם כולנו מהרה.

החזרתים בכאב
מתפללי ולומדי' בני המדרשות והטוללים / חבורות האברכים והבחורים / הגלות הקהילה